

Κόκκινη κλωστή, χαμένη

*Μια περιπλάνηση στη ζωή και το έργο της Ζωρζ Σαρή
Εισήγηση*

Δευτέρα 30 Ιούλη 2012

*των Κατερίνας Αδαμοπούλου
Εύης Γκερδιδένη
Ελίνας Τσαλίκη*

A. Η ζωή της Ζ. Σαρή και το ιστορικό πλαίσιο όπου δημιούργησε

Η Ζωρζ Σαρή έφυγε από τη ζωή στις 9/6/2012, σε ηλικία 87 ετών, αφήνοντας πίσω της ένα σημαντικότερο λογοτεχνικό έργο με άξονά της το παιδικό βιβλίο. Η Γεωργία Σαρνβαξεβάνη, όπως ήταν το πραγματικό της όνομα, γεννήθηκε το 1925 στην Αθήνα σε μια εύπορη οικογένεια από μητέρα Γαλλίδα, από τη Σενεγάλη και πατέρα από το Αϊβαλί. Σε πολλά μυθιστορήματά της- αυτοβιογραφικά τα περισσότερα- περιγράφει την οικογένεια της, τον πατέρα της, αυστηρό, απόμακρο και κάπως στρυφνό, και τη μητέρα της, τη γλυκιά Έμμα, τη «Γαλλίδα» που ποτέ δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στην Ελλάδα, που έζησε πάντα μέσα στην υποταγή και τη σιωπή, αλλά ήθελε οι κόρες της να έχουν διαφορετική μοίρα... Θα λέγαμε ότι μέσα από το βιοματικό τρόπο γραφής της αναδεικνύεται το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο μεγάλωσε και το οποίο την καθόρισε στη ζωή της.

Από τη νεαρή της ηλικία έδειξε ιδιαίτερη κλίση στα γράμματα και τις τέχνες και με δάσκαλο τον Βασίλη Ρώτα άρχισε να μαθητεύει δίπλα του κάνοντας μαθήματα θεάτρου. Τα χρόνια της Κατοχής θα την βρουν να φοιτά στη Δραματική Σχολή του Δημήτρη Ροντήρη, ενώ ταυτόχρονα συμμετέχει ενεργά στην αντίσταση όντας μέλος της ΕΠΟΝ. Στη διάρκεια του πολέμου η Ζωρζ Σαρή συμμετείχε στην Αντίσταση και στην ΕΠΟΝ. Η Ζωρζ Σαρή μετατράπηκε απότομα από μαθητριάδα που ζούσε στο ζεστό κουκούλι της οικογένειάς της στην επονίτισσα που μοίραζε προκηρύξεις στις γειτονίες και τριγυρνούσε τα βράδια γράφοντας «Θάνατος στο φασισμό» στους τοίχους της κοιμισμένης πόλης. Η ίδια περιγράφει τα χρόνια αυτά: « Τα χρόνια της Κατοχής ήταν χρόνια χαράς και ελευθερίας. Από δυστυχισμένοι γίναμε ευτυχισμένοι. Και αυτό γιατί διαλέξαμε το δρόμο της ζωής κι ας υπήρχε θάνατος μέσα. Θρηνούσαμε και χαιρόμασταν όλοι μαζί. Δε φοβόμασταν όμως. Υπήρχε ένας στόχος, η απελευθέρωση». Την περίοδο αυτή επέλεξε να παρουσιάσει μέσα από το μυθιστόρημά της «Όταν ο ήλιος» με πρωταγωνίστρια τη Ζωή. Τα ίδια χρόνια η συγγραφέας επιλέγει να τα παρουσιάσει και μέσα από το έργο της «οι νικητές» που μιλά για τα Δεκεμβριανά.

Την περίοδο του εμφυλίου πληγώνεται από οβίδα στο χέρι και στο πόδι και το 1947 αυτοεξορίζεται στο Παρίσι(ακόμα ένα βίωμα που η συγγραφέας παρουσιάζει μέσα από το «χορό της ζωής»). Εκεί θα εμπλουτίσει τις σπουδές της στην υποκριτική παρακολουθώντας μαθήματα στη σχολή του Σαρλ Νιτλέν. Τότε θα γνωρίσει και τον Μαρκέλλο Καρακώστα, χειρούργο από ελληνική οικογένεια της Αιγύπτου, τον οποίο θα παντρευτεί και θα αποκτήσει μαζί του δύο παιδιά, την Μελίνα και τον Αλέξη. Το 1962 επιστρέφει στην Ελλάδα και σύντομα συνεχίζει την ενασχόλησή της με το θέατρο και τον κινηματογράφο. Λίγα χρόνια αργότερα, με το ξέσπασμα της Χούντας το 1967, μαζί με άλλους ηθοποιούς αποφασίζει να κάνει παθητική αντίσταση κι έτσι δεν ξαναπαίζει στο θέατρο. Η Ζωρζ Σαρή παρουσιάζει αυτή την επταετία για ακόμη μια φορά μέσα από το έργο της, μέσα από «Τα χέγια» και «Τα γενέθλια» περιγράφοντας εκείνη την περίοδο μέσα από τα μάτια των δύο μικρών ηρώιδων της Μάτας και της Άννας. Παρ' όλα αυτά επιλέγει να μην ωραιοποιήσει καθόλου τη σκληρότητα εκείνης της περιόδου και τα βασανιστήρια σε όσους αντιστέκονταν.

Η παθητική αντίσταση στη Χούντα ήταν που την οδήγησε στη συγγραφή καθώς δεν μπορούσε να παραμείνει απαθής. Το ταλέντο της έγινε αισθητό από το πρώτο της κιόλας βιβλίο, «Ο θησαυρός της Βαγίας», που εκδόθηκε το 1969 και του οποίου η έμπνευση είχε ξεκινήσει σαν παιχνίδι ανάμεσα στα παιδιά της και τους φίλους τους. Η Ζωρζ Σαρή συνέχισε να γράφει μετά τον «Θησαυρό της Βαγίας» εξίσου μοναδικά λογοτεχνικά έργα. Από το 1969 μέχρι το 2009 έγραψε 23 μυθιστορήματα ανάμεσα στα οποία ξεχώρισαν ιδιαίτερα πολλά, όπως η «Κόκκινη κλωστή δεμένη...», «Τα γενέθλια», «Τα στενά παπούτσια», η «Νινέτ», το «Ε.Π.», το «Γράμμα από την Οδησσό». Επιπλέον, έγραψε 10 παιδικά βιβλία από το 1973 έως το 2010, μια νουβέλα το 1989, την «Αντιπαροχή», αλλά και ένα θεατρικό έργο, «Το τρακ» το 1988. Παράλληλα, μετέφρασε και 14 γαλλικά μυθιστορήματα στα ελληνικά.

Η δεκαετία του 1990 στάθηκε η δεκαετία με τις περισσότερες διακρίσεις για εκείνη καθώς το 1994 βραβεύτηκε με το Βραβείο Παιδικού Λογοτεχνικού Βιβλίου για τη «Νινέτ», το 1995 και το 1999 αναγνωρίστηκε το έργο της από τον Κύκλο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, ενώ το 1988 είχε την τιμή να προταθεί για το διεθνές βραβείο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν. Η Ζωρζ Σαρή παρά την ενασχόλησή της με το γράψιμο δεν εγκατέλειψε ούτε την άλλη μεγάλη της αγάπη την υποκριτική. Έλαβε μέρος σε 11 κινηματογραφικές ταινίες από το 1958 έως το 1987 και κατάφερε να διακριθεί το 1960 λαμβάνοντας το βραβείο Β' Γυναικείου Ρόλου από το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης για την ταινία «Έγκλημα στα Παρασκηνία με σκηνοθέτη τον Ντίνο Κατσουρίδη.

Με βασικά της εργαλεία την μυθοπλασία, το βιοματικό γράψιμο, την αμεσότητα αλλά και τον ρεαλισμό εισάγει στα βιβλία της την πολιτική σκέψη με ιστορικά και πολιτικά γεγονότα, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα έργα της «Όταν ο ήλιος...»(1971), «Τα γενέθλια»(1977), «Οι νικητές»(1983), «Τα χένια»(1987). Σε ολόκληρο το έργο της η συγγραφέας ασχολείται με τις ανθρώπινες σχέσεις και τα προβλήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Πιο αναλυτικά, πραγματεύεται την νεότερη ελληνική ιστορία –Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, κατοχή, αντίσταση, εμφύλιος, δικτατορία-, την μετανάστευση («Κρίμα κι άδικο»), την μόλυνση του περιβάλλοντος, την αρχαιοκαπηλία («Ζουμ»), την φιλία («ΕΠ»), το διαζύγιο, την εκπαίδευση, τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία, τον νεανικό έρωτα («Τα στενά παπούτσια»)

Γενικότερα, η Ζωρζ Σαρή έγραψε έργα που συμβάλουν στην αναθεώρηση κατεστημένων αντιλήψεων μιας και τόσο τα θέματα που επιλέγει όσο και ο τρόπος με τον οποίο τα παρουσιάζει ξεφεύγουν από τα πλαίσια της πεπατημένης σε ό,τι αφορά τα βιβλία για παιδιά και νέους.

B. Η εργογραφία της Ζ. Σαρή

Πριν την οποιαδήποτε αναφορά κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί το χρονικό πλαίσιο εμφάνισης της Ζωρζ Σαρή στον χώρο των γραμμάτων, καθώς συνδέεται άμεσα με την πορεία της παιδικής λογοτεχνίας και την μεγάλη προσφορά της στην ανάπτυξη του είδους του παιδικού/νεανικού μυθιστορήματος. Είναι από τους πρώτους δημιουργούς που θα αποδεσμεύσουν την ελληνική παιδική λογοτεχνία από τα ηθικοπλαστικά διδακτικά πρότυπα του 19^{ου} αιώνα.

Το πρώτο της έργο είναι «Ο Θησαυρός της Βαγίας» (1969), ένα ευχάριστο και περιπετειώδες μυθιστόρημα που δεν αφήνει να φανεί ο μετέπειτα πολιτικός στόχος της λογοτεχνικής γραφής της. Πρόκειται για μια ομάδα παιδιών που ψάχνουν να βρουν ένα θησαυρό που συνδέεται με το πρόσφατο ιστορικό παρελθόν, τα χρόνια της κατοχής και την αρχαιογνωσία.

Αμέσως μετά γράφει «Το Ψέμα» (1970) και γίνεται μια από τους πρώτους συγγραφείς παιδικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα που θίγει κοινωνικά ζητήματα όπως το διαζύγιο.

Το 1971 επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο με το ιστορικό μυθιστόρημα «Όταν ο ήλιος», όπου η αφήγηση παρακολουθεί τα γεγονότα από την επίθεση των Ιταλών στα αλβανικά σύνορα ως την απελευθέρωση. Με αυτό το έργο στρέφεται στην τετραετία 1940-1944, στην περίοδο του πολέμου, της κατοχής και της αντίστασης. Ένα από τα πιο βασανιστικά προβλήματα της εποχής, η πείνα και ο αγώνας για επιβίωση, αποδίδεται με ιδιαίτερα ρεαλιστικό ύφος, που αντανακλά τις δυσκολίες κάτω από τις οποίες ζούσαν οι άνθρωποι τότε, χωρίς όμως να χάνουν τις ελπίδες τους. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα: «*Η Ζωή θέλει να την αγαπάνε. Να την αγαπάνε χωρίς παζαρέματα, πολύ και αλογάριαστα. Μικρή κατάλαβε πως για να τα καταφέρει έπρεπε πρώτα ν' αγαπήσει αυτή τους ανθρώπους. Αγαπούσε όπως πεινούσε, όπως διψούσε, όπως πονούσε, όπως γελούσε.*»

Με την «Κόκκινη κλωστή δεμένη» (1974) επιλέγει να αναφερθεί πάλι στα χρόνια της κατοχής, αλλά τώρα με αληθινές ιστορίες προσώπων πραγματικών. Αν και το μυθιστόρημα λόγω του τίτλου θυμίζει παραμύθι, στην πραγματικότητα, πρόκειται για ακριβή αναπαράσταση γεγονότων και περιστατικών, που αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη αξία λόγω της εγκυρότητας της μαρτυρίας.

Το πέμπτο της μυθιστόρημα «Τα γενέθλια» (1977) μεταφέρουν τον αναγνώστη στα γεγονότα της τελευταίας επτάχρονης δικτατορίας (1967-1974), όπου τίθεται και εξελίσσεται η πλοκή. Λόγω της επιβολής της δικτατορίας η μικρή Άννα δεν θα γιορτάσει τα γενέθλιά της και η ζωή της θα αλλάξει εξαιτίας του νέου πολιτικού κλίματος, με συλλήψεις, εκτοπίσεις και βασανιστήρια. Είναι προφανές το κίνητρο της συγγραφέως να μιλήσει στα παιδιά για τη δικτατορία και όχι απλώς να αναφέρει τα γεγονότα εκείνης της εποχής αλλά να γνωστοποιήσει τους αντιστασιακούς αγώνες με αποκορύφωμα την εξέγερση του Πολυτεχνείου.

Το 1989 με «Το Παραράδιασμα» η Σαρή στρέφεται προς την ρεαλιστική ηθογραφία και την περιγραφή δύσκολης ζωής των κτηνοτρόφων και των αγροτών του χωριού. Βασική ηρωίδα είναι μια φτωχή γυναίκα της ελληνικής επαρχίας, η Ανάστω, της οποίας τα μέλλον και οι προοπτικές καθορίστηκαν από το φύλο της και της σκληρής πραγματικότητας. (ο χρόνος της ιστορίας είναι η κατοχή, ο εμφύλιος, η αμερικάνικη βοήθεια, η δικτατορία).

Το μυθιστόρημα «Νινέτ» (1993) είναι σημείο αναφοράς για την Ελληνική λογοτεχνία, καθώς συνδυάζει το μυθιστόρημα ανάπτυξης με θέματα της εμπειρίας της Διασποράς και των διεθνολογικών σχέσεων. Ανήκει στην κατηγορία των εξελικτικών μυθιστορημάτων, όπου η ανάπτυξη του ήρωα συμβαδίζει και επηρεάζεται από τις χρονικές, πολιτικο-ιστορικές και πολιτισμικές συνθήκες που συναντά στην πορεία του.

Στο μυθιστόρημα αυτό μια πολύγλωσση οικογένεια θα περάσει μέσα από πόλεις και μητροπόλεις, όπως η Κωνσταντινούπολη, η Οδησός, η Αθήνα, το Παρίσι, το Σαιν Λουί της Σενεγάλης. Στο έργο περιγράφεται η εξελικτική πορεία της Νινέτ από τη γέννησή της ως το γάμο της με το μαύρο Σενεγάλο Πολ Ροζ, που δεν γίνεται αποδεκτός από την οικογένειά της. Η ίδια απαντά στην θεία της όταν η τελευταία μαθαίνει ότι είναι μαύρος: *«Γιατί ο Πολ Ροζ να είναι κατώτερος από σένα, από μένα, από τον θείο Πολ; Σας παρακαλώ δεχτείτε τον πρώτα κι ύστερα, αφού συζητήσετε μαζί του, απορρίψτε τον. Όμως το χρώμα του δέρματος δεν φτάνει για να διαγράψεις έναν άνθρωπο.»*

Το πρωταγωνιστικό πρόσωπο διερευνάται ως κάτοικος του αστικού χώρου σε διαφορετικές πόλεις, το οποίο βρίσκεται σε μια διαρκή αναζήτηση της γυναικείας αλλά και πολιτισμικής και προσωπικής της ταυτότητας, για να καταλήξει τελικώς να επιστρέψει στην παιδική της ηλικία και τη μητέρα της. Η Νινέτ στα νεανικά της χρόνια κοινωνικοποιείται με τα παιδιά της γειτονιάς, του σχολείου και γενικά αποκτά σχέσεις με παιδιά όλων των κοινωνικών τάξεων. Οι κοινωνικές σχέσεις της Νινέτ φαίνεται να ξεπερνούν το οικονομικά κριτήριο. Η συγγραφέας προσπαθεί να παραδειγματίσει το αναγνωστικό κοινό μέσω τις ηρωίδας, που δεν συμβιβάζεται, αντιμάχεται, τις ηγεμονικές τάσεις και επιδιώκει να επιβάλει τις ιδέες της με κάθε τίμημα. Ο δυναμισμός κι η αποφασιστικότητα της Νινέτ, η πορεία της ζωής της και η ολοκλήρωση των σπουδών της έρχονται συνολικά σε σύγκρουση με το στερεότυπο της γυναίκας των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Ιδιαίτερο στοιχείο στο μυθιστόρημα αυτό είναι ότι η Σαρή δεν αποκαλύπτει εξ αρχής την ιδεολογική της τοποθέτηση στα θέματα που θίγει, αλλά την ενσωματώνει σταδιακά στην προσωπική ιδεολογία και στο λόγο της Νινέτ, γεγονός που συναντάται γενικά στα έργα της.

Συμπερασματικά, η Σαρή προσεγγίζει ένα ευρύτατο πλαίσιο θεμάτων, τα οποία είτε προέρχονται από τις προσωπικές της εμπειρίες είτε από τον άμεσο κοινωνικό της περίγυρο. Και στις δύο περιπτώσεις τα έργα της διακρίνονται για την αμεσότητά τους, μέσα από την οποία αποκαλύπτεται η ίδια η συγγραφέας. Η ίδια, θέλοντας να τονίσει την παρουσία της μέσα σε όλα τα έργα της, λέει χαρακτηριστικά σε μια συνέντευξή της: *«Μια μεγάλη συγγραφέας έλεγε πως ό,τι και να γράψω, και το σκύλο μου να βάλω, πάλι μέσα στο σκύλο μου θα 'μαι. Δεν μπορεί ο συγγραφέας να μη βρίσκεται κάπου, άλλοτε φανερά, άλλοτε στα κρυφά, και δεν το παίρνεις είδηση, αλλά κάποια στιγμή, κάποιο λεπτό, ο συγγραφέας θα μιλήσει. Κι όταν βγει, μπορεί, αν είναι άντρας, να γίνει γυναίκα ή να γίνει σκύλος. Λοιπόν, πόσο μάλλον σε κάποιον σαν και μένα που δεν έχει πολλή φαντασία...»*

Η Ζωρζ Σαρή καταφέρνει να προκαλεί το ενδιαφέρον και τα συναισθήματα του νεαρού αναγνώστη (στον οποίον κατά βάση απευθύνεται) διότι του δίνει την ευκαιρία να αναπτύξει μια σχέση ταυτότητας και ετερότητας με την ίδια τη συγγραφέα και τα πρόσωπα των ηρώων της, μια σχέση που αποτελεί τον βασικό «τόπο» της λογοτεχνίας. Τελικώς, μπορούμε να ισχυριστούμε πως στα έργα της βρίσκουν έδαφος οι στίχοι του Ελύτη:

*«"Βλέπεις", είπε, "είναι οι Άλλοι,
και δε γίνονται Αυτοί χωρίς Εσένα
και δε γίνεται μ' Αυτούς χωρίς, Εσύ*

*Βλέπεις”, είπε "είναι οι Άλλοι
και ανάγκη πάσα να τους αντικρίσεις
η μορφή σου αν θέλεις ανεξάλειπτη να 'ναι
και να μείνει αυτή...»*

Γ. Μια πρώτη ανάλυση του έργου – τομή στην παιδική λογοτεχνία

Στη λογοτεχνική παραγωγή της Σαρή περιλαμβάνονται και τέσσερα θεατρικά έργα: το γαϊτανάκι, ο Φαντασμένος, ο Γιάννης ο στρατιώτης και ο Στρατάρχης (το τρακ). Σε αυτά τα έργα η Σαρή επικεντρώνεται στην αλαζονεία της εξουσίας, στα δεινά του πολέμου και τα αγαθά της ειρήνης και προβάλλει ταυτόχρονα τη δύναμη της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Υπάρχουν συγγραφείς που προσπαθούν να εξωραίσουν την πραγματικότητα και να μεταφέρουν το χώρο και το χρόνο σε κάτι φανταστικό και εξωπραγματικό. Τότε τα παιδιά μεταβαίνουν σε μια διάσταση μαγείας και μυστηρίου που τα καθηλώνει. Αντίθετα, η Σαρή δεν στηρίζει την πλοκή της σε τίποτα το μεταφυσικό και στοχεύει στην αποκατάσταση της αλήθειας. Παρουσιάζει στα παιδιά την εικόνα του άδικου και έχει πρόθεση την συνειδητοποίηση της αντικειμενικής πραγματικότητας. Ειδικά με το Γαϊτανάκι μιλά στα παιδιά με την αντίληψη ότι αυτά είναι σε θέση να γνωρίζουν, να κατανοούν πολλά και να δρουν ώστε να αλλάξει το μέλλον. Με αυτό το έργο προσπαθεί να καθοδηγήσει τα παιδιά και να κινητοποιήσει την επιθυμία τους για δράση. Ακόμα, στο έργο της γίνεται αισθητός ο χιουμοριστικός λόγος που έχει στόχο να περνούν τα παιδιά ευχάριστα, παράλληλα με τον γόνιμο προβληματισμό τους.

Σύμφωνα με τον μαρξισμό, οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες αντιμετωπίζονται ως αληθινά πρόσωπα, που αντανakλούν την κοινωνία και αποτυπώνουν την ψυχολογία και τα βιώματα του συγγραφέα. Αντίθετα, μια άλλη άποψη θεωρεί το χαρακτήρα μια απλή <<λέξη>>, μια γλωσσική κατασκευή που δεν συνδέεται με την εμπειρία και την πραγματικότητα. Στο έργο της Σαρή επιβεβαιώνεται το πρώτο. Ο αυτοβιογραφικός και βιοματικός χαρακτήρας του έργου της φέρει τη γενικότερη απόδοση αληθοφάνειας. Οι χαρακτήρες της είναι ζωντανές προσωπικότητες καθώς δεν έχουν προκαθορισμένους και σταθερούς ρόλους. Δεν χωρίζονται σε <<καλούς>> και <<κακούς>>, αλλά προωθούν τη δράση και την πλοκή. Βασικός στόχος των χαρακτήρων αυτών είναι να διαφοροποιηθούν τα γνωρίσματά τους και μέσα από αυτό να αναδειχθεί καλύτερα η πλοκή και το χωροχρονικό πλαίσιο. Είναι καθημερινοί άνθρωποι που δεν έχουν καμία σχέση με το κυρίαρχο πρότυπο ανθρώπου της εκάστοτε εποχής.

Στα έργα της κυριαρχεί η γυναίκα, ενώ ο άνδρας, το αγόρι, ο έφηβος κατέχουν μικρότερη θέση. Υπάρχει εκτόπισμα σε αφηγηματικό κυρίαρχα επίπεδο του ανδρικού φύλου είτε με την απουσία του είτε με την παρουσία του. Αρχικά η Σαρή δομεί την αφήγησή της πάνω στα γυναικεία πρόσωπα και στη γοητεία που αυτά ασκούν. Ο κόσμος της είναι κόσμος κυρίως γυναικών και μέσα από την χαρτογράφηση αυτή κοινωνεί την εικόνα της οικογένειας με κεντρικό ρόλο της μητέρας. Τα αγόρια και οι άντρες μοιάζουν να έχουν λίγη δράση στην πλοκή της ιστορίας. Οι έφηβοι είναι γενικά πιο αναιμικοί, ενώ αντίθετα οι ενήλικοι άνδρες παρουσιάζονται με μεγαλύτερη ποικιλομορφία. Οι άνδρες της Σαρή μετακινούνται από τα πολύ πιο αρνητικά πρότυπα του παραδοσιακού άνδρα (στα παλαιότερα μυθιστορήματά της, π.χ. Ο άντρας της Ανάστως) σε αυτά του σύγχρονου άνδρα με πιο θετική απεικόνιση. Απλώς η Σαρή μπορεί να εκφράζεται καλύτερα μέσα από τη γυναίκα, γι αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι θεμελίωσε τη γυναικεία λογοτεχνία για παιδιά. Όμως, ακριβώς επειδή θέλει να δείξει ότι το γυναικείο και το ανδρικό είναι πάνω από όλα το διαφορετικό θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι θεμελίωσε την έμφυλη λογοτεχνία για παιδιά.

Η Σαρή, ούσα μία από τις φωνές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς συγγραφέων, εξετάζει την οικογένεια και τη ζωή των μεταναστών τη δεκαετία του 1970, θίγει ζητήματα ιδεολογίας, εντοπίζεται στη νέα τάση εκείνης της εποχής, κατά την οποία οι συγγραφείς γράφουν για πολιτικά γεγονότα. Συχνότερη αναφορά γίνεται στο όνομά της σε σχέση με το ιστορικό/πολιτικό μυθιστόρημα και στο πως αυτό αποτελεί το <<ισχυρότερο ρεύμα στην παιδική λογοτεχνία>>.

Αρχικά οι κριτικοί που προέρχονται κυρίως από το χώρο της δημοσιογραφίας επισημαίνουν την <<φαινομενική απλότητα>> της γραφής της, την ανάπτυξη θεμάτων που αφορούν την εθνική αλήθεια για το ιστορικό παρελθόν της χώρας μας, την <<οικειότητα>>, ως αποτέλεσμα της προσωπικής μαρτυρίας, την <<πειστικότητα>> των ηρώων της , την <<ευαισθησία της σε προβλήματα των παιδιών>> και γενικά την θέση των παιδιών στην κοινωνία. Η Σαρή διακρίνεται για την αληθοφάνεια που δίδει τα έργα της καθώς αποφεύγει κάθε είδος διδακτισμού, και προσπαθεί να απεικονίσει την ιστορική και κοινωνική πραγματικότητα άκρως ρεαλιστικά. Είναι σαφές ότι η συγγραφέας στοχεύει στην ανάδειξη της σχέσης των αντικειμενικών συνθηκών και του πυρήνα της συνείδησης του ήρωα και του αναγνώστη για να τον προσανατολίσει στην πραγματικότητα.

Η συγγραφική της δεξιότητα πιστοποιεί την ικανότητά της στην σκιαγράφηση ηρώων που είναι φορείς ιδεολογικών, πολιτισμικών, πολιτικών ιδεών που συγκροτούν ένα διαφορετικό πλαίσιο ιδεών. Από αυτό γίνεται αντιληπτό ότι τα κείμενά της απηχούν το ιστορικοκοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο ζει και από το οποίο επηρεάζεται αλλά δεν προσδιορίζεται παθητικά από αυτό. Έτσι οι αναγνώστες αναμετρώνται με την κοινωνική πραγματικότητα, διαδραματίζουν έναν ενεργητικό ρόλο και τέλος αναδεικνύονται ως παράγοντας της κοινωνίας και όχι ως μηχανισμός αντανάκλασής της. Μέσα από τη λογοτεχνία προωθούνται πρότυπα συμπεριφοράς και αυτή αποτελεί έναν παράγοντα στην συγκρότηση ταυτότητας. Ειδικά το εφηβικό μυθιστόρημα, το οποίο απευθύνεται σε συγκεκριμένη μερίδα του αναγνωστικού κοινού, επικεντρώνεται συχνά στο θέμα της ταυτότητας και της διαφορετικότητας , της συνύπαρξης με τους άλλους , είτε αυτοί είναι οι έμφυλοι άλλοι, είτε οι εθνικοί ή οι πολιτισμικοί ή κάποιο άτομο με ειδικές ανάγκες, εν γένει κάθε άνθρωπος που διαφέρει από την πλειονότητα, στοχεύοντας στο να μεταδώσει το ιδεολόγημα της ισότητας μεταξύ όλων των ανθρώπων σε ένα πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η συγγραφική δραστηριότητα της Σαρή που ξεκινά το 1969 με το Θησαυρό της Βαγίας επηρέασε αναμφίβολα την πορεία της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς είναι από τους πρώτους που θα αποδεσμεύσουν την ελληνική παιδική λογοτεχνία από τα ηθικοπλαστικά διδακτικά πρότυπα του 19^{ου} αιώνα. Τότε κυριαρχούσε το προστατευτικό ύφος, ο ηθικοπλαστικός διδακτισμός και η προβολή ενός ιδεατού κόσμου. Διακρίνεται έτσι για την απομάκρυνσή της από τις κλασικές αφηγηματικές τεχνικές και για την άμεση και μη διδακτική προσέγγιση και παρουσίαση του παιδιού μέσα από τα έργα της. Η μεγαλύτερη της προσφορά είναι η συμβολή της στη στροφή που έγινε στη παιδική και νεανική λογοτεχνία το 1970. Η Σαρή αντιμετωπίζει το παιδί ως αυτόνομο άτομο με δική του προσωπικότητα. Προβάλλει ήρωες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν υπαρκτά πρόσωπα και όχι μεταφυσικούς ή εξωπραγματικούς ήρωες που θα μπορούσαν να υπάρξουν στο επίπεδο της φαντασίας.

Η απλή γλώσσα που χρησιμοποιεί, με τους ζωηρούς διαλόγους και τις αφηγηματικές τεχνικές ευνοούν την πρόθεσή της να μεταλαμπαδεύσει τις ριζοσπαστικές αντιλήψεις της. Η ικανότητα της να μεταφέρει στον αναγνώστη τα προσωπικά της βιώματα αλλά και των άλλων, γεγονός που εκτός των άλλων προσδίδει στο έργο της ρεαλιστική υπόσταση, μαζί με την τάση της να παρουσιάζει με σαφή τρόπο την πραγματικότητα καταλήγει στο να επηρεάζει συνειδήσεις. Η συγγραφέας με την χρήση του αφηγημένου μονόλογου αλλά και με τη χρήση παρατιθέμενου μονολόγου καταφέρνει να αποκαλύψει τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων αυτό με τη σειρά του χρησιμεύει στη σφαιρική παρουσίαση των ηρώων και κατά συνέπεια υπηρετεί την αισθητική της σαφήνειας. Οι αναγνώσεις αποκαλύπτουν τις διαφορές και τις συγκρούσεις ανάμεσα στους ήρωες , με αποτέλεσμα ο αναγνώστης να κατανοήσει την κατάσταση του ήρωα αλλά και παράλληλα να εμβαθύνει στην ιδεολογική θέση κάθε ήρωα. Η χρήση της περιγραφής κάνει τον χώρο να διεισδύει στο κείμενο. Η διηγητική περιγραφή δίνει μια πλήρη εικόνα του χώρου, παρεισφρεί στην ψυχολογία των ηρώων, στον ψυχικό κόσμο τους και στις σκέψεις τους. Όλο αυτό εξυπηρετεί στην παρουσίαση ενός φυσικού και δομημένου χώρου αλλά και ενός εξωτερικού /εσωτερικού που δεν είναι μια όμορφη εντυπωσιακή εικόνα για τέρψη του αναγνώστη αλλά δείχνει την ιδιαιτερότητα του τόπου. Στοχεύει στο να εξηγήσει ποιες είναι οι

σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και με αυτόν τον τρόπο και εν τέλει τι είναι ο ανθρώπινος παράγοντας στον τόπο αυτό και με ποιον τρόπο λειτουργεί. Η περιγραφή φανερώνει την ατμόσφαιρα του τοπίου και του χώρου. Ένας χώρος πεζότητας σε βάθος έχει πολλές σημάνσεις και παρασημάνσεις. Με αυτόν τον τρόπο η Σαρή καταφέρνει να περιγράψει τις πολιτισμικές παραδόσεις του τόπου, τους κανόνες, τον τρόπο ζωής και των <<άγραφων>> νόμων, και παράλληλα να ασκήσει κριτική από την πλευρά της σε αυτά.

Μέσα από τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί, την απλότητα του λόγου της, το βιωματικό στοιχείο και την παράθεση ιστορικών γεγονότων προκύπτει ένα άτυπα καινούριο μοντέλο παιδαγωγικής. Αυτή η παιδαγωγική πρακτική καταλήγει να είναι ένας τρόπος παρέμβασης που στοχεύει αφενός στο να αντιπαλέψει διάφορα αντιλήψεις που αναπαράγουν την αστική ιδεολογία όπως αυτά του ρατσισμού, του σεξισμού, του ατομισμού κ.ά. και αφετέρου στο να συμβάλει στη δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων, δηλαδή ανθρώπων που προβληματίζονται στη βάση της ελευθερίας και της ισότητας συμμετέχουν με κριτικό τρόπο σκέψης στις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διεργασίες, δηλαδή στο σύνολο της ταξικής πάλης. Αυτή η ριζοσπαστική παιδαγωγική έχει ως αποτέλεσμα να προωθήσει τη διαπολιτισμική κατανόηση, να ευνοήσει την κριτική αμφισβήτηση εκ μέρους των παιδιών των βασικών ιδεολογικών αρχών που συγκροτεί το σχολείο αλλά και η οικογένεια. Ο τρόπος γραφής της Σαρή πληροφορεί τους νεαρούς αναγνώστες για την ιστορία του τόπου σε αντίθεσή με τον σχολικό μηχανισμό που αναπαράγει τα ιδεολογήματα εθνικισμού, του ρατσισμού, προωθεί την ανταγωνιστικότητα και τον ατομικό δρόμο.

Η μέθοδος της Σαρή έχει διττή διάσταση : Θίγει το ζήτημα της συγκρότησης της ταυτότητας των νέων και παράλληλα παρεμβαίνει σε αυτήν. Μέσα από το ζήτημα της διαφορετικότητας των ανθρώπων (όποια και αν είναι αυτή) και της συνύπαρξής μας με τους άλλους ασκεί κριτική και στα τα πρότυπα που κυριαρχούν για το παιδί σήμερα. Το παιδί μεγαλώνει στη σημερινή εποχή με την αντίληψη ότι πρέπει να συλλέγει από παντού προσόντα για την εργασιακή του προοπτική στο αύριο , ότι για να ενσωματωθεί στο κοινωνικό σύνολο πρέπει να ακολουθεί τρόπο διασκέδασης, τρόπο ζωής τέτοιο που προωθείται από πλευράς του ατισμού και γενικά ένα σύνολο από κανόνες που αφορούν στην <<ηθική>>, στην <<αγωγή του πολίτη>> , <<στα εθνικά αισθήματα>>, κ.ά. Ακριβώς επειδή η Σαρή κατέχει πολύ καλή γνώση για το παιδί εν γένει, ότι το παιδί δεν είναι σχηματοποιημένη προσωπικότητα ενός ενήλικα αλλά η προσωπικότητα του μετασχηματίζεται από πολλούς παράγοντες επιλέγει να προσανατολίσει τον αναγνώστη προς την αντικειμενική αλήθεια, να προωθήσει άλλα πρότυπα για το άτομο, να συμβάλει στην ριζοσπαστική μετατόπιση της συνείδησης του αναγνωστικού κοινού. Οραματίζεται έναν κόσμο που θα αντιστρατεύεται τις διακρίσεις εις βάρος του διαφορετικού και θα κυριαρχεί η έννοια της αλληλεγγύης, της συνεργασίας και της ελευθερίας. Όλο αυτό δείχνει ότι η τέχνη είναι ένας πολιτιστικός ιδεολογικός μηχανισμός και όλοι οι καλλιτέχνες καλούνται να πάρουν θέση με τη τρόπο τους στο έργο τους. Η Ζωρζ Σαρή είναι φανερά στρατευμένη και μας αποδεικνύει με το έργο της πως μπορεί η τέχνη να αποτελέσει όπλο στη διεξαγωγή της ταξικής πάλης.